

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

“GÖRMEZDEN GELİNERLER”

Sözcük Sayısı:3996

Kategori: CAT 1

Araştırma Sorusu: Orhan Kemal’in “Hanım’ın Çiftliği” adlı romanında ataerkil yapının görüldüğü taşra uzamında kadın sorunsalı nasıl ele alınmıştır?

Mayıs 2023

İçindekiler

1. Giriş.....	3
2. Erkek Egemen Toplumlarda Kadının Konumu ve Rolü.....	5
2.1. Kadın Üzerinde Kullanılan Şiddet ve Güç.....	7
2.2. Evlilik ve Aile Kurumunda Yozlaşma	8
3. Kadının Değersizleştirilmesi.....	9
3.1 Sosyal Statü Edinme ve Sınıf Farklılıklarında Kadının Konumlandırılması.....	11
4. Kadının Objeleştirilmesi.....	13
5. Sonuç.....	14
6. Kaynakça.....	15

Araştırma Sorusu: Orhan Kemal'in "Hanım'ın Çiftliği" adlı romanında ataerkil yapının görüldüğü taşra uzamında kadın sorunsalı nasıl ele alınmıştır?

1. Giriş

Toplumsal yapılanmanın oluşması cinsiyet rollerinin belirlenmesi ile gerçekleşmektedir. İlkçağlardan beri kadın-erkek cinsiyet ayrımı hayattaki rolleri ve sosyal konumları açısından değişkenlik göstermektedir. Avlayıcı ve toplayıcı yapının görüldüğü ilkel toplumlarda; erkek avlanmak ve biyolojik gücünü kullanarak temel ihtiyaçları karşılamak rolünü üstlenirken, doğurganlık yetisine sahip olan kadın; türün devamını sağlamak, çocukları yetiştirmek ve dolayısıyla yaşamını idame ettirirken erkeğe bağımlı bir konumda karşımıza çıkmaktadır. Doğadaki cinsiyet rollerindeki ayrım durumuna karşın "*Kadın erkek arasındaki farklar sadece biyolojik olarak değil kültürel açıdan da değişkenlik gösterir. Kültürel açıdan bu farklılıklar toplum tarafından yaratılır.*"¹ İfadesinde de vurgulandığı üzere sosyal düzeni şekillendiren kültürel öğelerde toplum içindeki kadın ve erkek ayrımını belirlemektedir. Dolayısıyla kültürün ve toplum yapısını belirleyen uzam, kişilerin bakış açısı kısaca toplum algısı kadınların cinsiyet rollerinin belirlenmesinde etkin bir rol oynamaktadır

Orhan Kemal'in "Hanım'ın Çiftliği" isimli romanında eşitsiz toplum yapısının ve kadına bakışın uzam özellikleri yardımıyla; ataerkil toplum yapılanmasında kadına verilen değer ve kadına yüklenen anlamlar okura sunulmuştur. Orhan Kemal'in yaşamında edindiği tecrübelerin de eserin oluşumuna yansıdığı gözlemlenmektedir. Yazar- anlatıcı, hayatının belli bir döneminde Lübnan ve Suriye'de yaşamıştır, Adana'ya döndüğünde işçilik, ambar memurluğu gibi işlerde çalışmıştır. Giritli'nin ve Nadir'in kahvesinde İsmail Usta, Ali Şahin, Dayı Remzi gibi işçi ustalarıyla tanışma fırsatı bulmuştur.² Dolayısıyla yazar-anlatıcı bulunduğu uzamlar ve tanıştığı karakter özelliklerinden esinlenerek "Hanım'ın Çiftliği" adlı

¹ (no date) /userfiles/files/. Available at: <http://www.umut.org.tr/UserFiles/Files/> (Accessed: January 25, 2023).

² Sözlüğü, T.E.İ. (no date) *Orhan Kemal*. Available at: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/orhan-kemal> (Accessed: January, 23, 2023).

eserine tecrübelerini eserde bilinçli kullanılan diyaloglar, iç monologlar ve soru cümleleriyle aktarmıştır. Taşra uzamında yaşama fırsatı bulan yazar-anlatıcı uzamın genel özelliklerini yoksul ve sömürülen kesim ve sınıf çatışması içindeki figürleri yansıtmak için kullanırken bu çatışmaların beraberinde getirdiği güç ve mevki yarışında kadının bir araç olarak kullanımının, erkek karakterlerin bu çatışma ortamında kadınları manevi değerleri ve istekleri doğrultusunda sömürmelerinin altı çizilmiştir. Bu sömürülüş kadının erkeğin cinsel arzuları tatmin etmek ve erkeğin kendini kadından üstün hissetmek için kullanıldığını kanıtlamaktadır. Cinsel arzunun telkin edilememesi durumu sonucunda erkekler bir kadınla yetinememiş ve daha fazlasını istemişlerdir. Bu bağlamda kadın ve erkek ilişkilerinde sadakatin ve ahlaki değerlerin sorgulanışı da eserde kadın sorunsalını ve cinsiyet eşitsizliğini ortaya koymaktadır. Namus meselesi olarak nitelendirilen kadının, eserde de örneklendirildiği gibi, ilişkideki sadakati bozma veya “dinen” ya da “ahlaken” yanlış kabul edilen davranışlarda bulunma lüksü yokken; erkek, isteklerini ve arzularını neden olarak sunarak etik değerlere uymayan davranışlarda bulunabilmektedir. Erkekler açısından ahlaki değerlerin ve etik kurallarının esnetilmesi eserde evlilik kurumundaki yozlaşma ve karı-koca ilişkisindeki dengenin sağlanamaması olarak karşımıza çıkar. Toplumun temelini oluşturan aile kurumundaki bu yozlaşma aile içi ilişkilerindeki yozlaşmaya da neden olmaktadır. Bu da toplumdaki cinsiyet rollerinin dağılımının sürekli bir sorunsal haline gelmesine sebebiyet vermektedir.

Toplumsal farkındalık, zihniyet ve bilgisizlikten kaynaklanan kadın sorunsalının giderilmesi için gereklidir. Bu nedenle bu makalede edebiyatımızda yer alan ve kadın sorunsalının yozlaşan evlilik kurumu, sosyal konumlandırmaları şekillendiren etiketler ve dengesiz rol dağılımı sonucu oluşan toplumsal düzende karşımıza çıkan kadın imgesini sunarken; halkın bakış açısını yansıtan figürleri ve olayları işleyen, “Hanım’ın Çiftliği” adlı romanın yazarın edebi tercihi de göz önünde bulundurularak incelenmesi ve küreselleşmiş kadın sorunsalına dikkat çekilmesi amaçlanmıştır. Roman üzerinde kadın sorunsalını figürler, olayların işlenişi üzerinden doğrudan ele alan çalışmalar yer almadığından eserin kurgusal öğelerine odaklanan bir inceleme ihtiyacı makalenin temel nedenidir. Makalede; romanda, kadın sorunsalının temeli olan erkek egemen toplumlarda kadının konumu ve rolü, kadının değersizleştirilmesi ve kadının objeleştirilmesi izlekleri çerçevesinde yazar-anlatıcının dil tercihini verişi ve bu duruma paralel olarak olay örgüsü ve işlenen karakterlere anlam kazandırılarak incelenmesi amaçlanmıştır. Literatürde yer alan kadın sorunsalı makaleleri ve “Hanım’ın Çiftliği” adlı eser için yazılan makalelerdeki bakış açıları da makale içeriğini zenginleştirmek ve desteklemek için kullanılacaktır.

2. Erkek Figürünün Egemen Olduğu Toplumlarda Kadının Konumu ve Rolü

Ataerkil toplum yapısında denge-güç eşitsizliğinin cinsiyet rollerindeki dağılımdan doğrudan etkilenmesi toplumların şekillenmesinde önemli bir faktördür. Bu durumda erkeğin rolünün konum ve sosyal statü, sıfat anlamında; toplumlarda, kadından sosyal, ekonomik ve manevi açıdan üstün olduğu görülmektedir. Bu yıkılamaz toplumsal algı sosyal alanlarda, aile yaşamında ve evlilik kurumunda kendini göstermektedir. Orhan Kemal'in "Hanım'ın Çiftliği" ismiyle kaleme aldığı romanında da ataerkil toplum yapısı içerisinde oluşmuş kadının konumu ve rolünü yansıtan bakış açıları farklı tipler ve karakterler aracılığıyla okura sunulmuştur.

Erkek merkezli toplumlarda erkek figürünün gücü simgeleyişi kalıplaşmış bir olgu haline gelmiştir. Bu genel olgu figürlerin bazı fiziksel ve kişilik özellikleriyle eserde yansıtılmıştır. "Koca bıyıklı, akları kanlı iri gözleri, geniş omuzlarıyla azgın bir boğaya benzeyen Muzaffer Bey'in aç bir kurttan ne farkı vardı?.." (Kemal, 1). Verilen tasvirde Çukurova'da bulunan çiftliğin ağası olan Muzaffer Bey betimlenmiştir. Olgusal olarak bir erkeğin bıyığa sahip olması onun kudreti ve sözünün geçtiğine işaret edecek bir detay olarak verilmiştir. Hatta Muzaffer Bey çiftlikte sadece kendisinin mutlak güç sahibi olduğunu kanıtlamak için yeğeni Ramazan'ın bıyığını kesmesini sağlamıştır. "Bir de bıyıklarım olsaydı!" diye iç monologlarında sürekli yakınan Ramazan figürü, bıyığın ataerkil toplumda güç ve unvan belirttiğini kanıtlar niteliktedir. "olsaydı" fiilinde şart kipinin kullanılmasıyla Ramazan'ın ancak bıyığı ile saygı duyulacak ve lafı dinlenecek bir birey olacağı gösterilerek toplumsal olguların sınıf farklılıklarını ve güç dengesizliklerini desteklediği belirtilmiştir.

"Azgın bir boğa" ve "aç bir kurt" benzetmelerinin Muzaffer Bey'in tasvirinde kullanılması ise güçlü erkek imgelerinde doyumsuz, hep daha fazlasını isteyen, cinsel dürtülerine yenik düşmüş, ilişkilerinde kadınlara saygı duymayan bir bakış açısına sahip olduğunu kanıtlar niteliktedir. Bu durumun tüm Çukurova tarafından bilinmesi ve dile getirilmesine rağmen eleştirilememesi figürün gücünün ahlaki ve manevi değerleri yok sayabildiği bir toplum yapısının söz konusu olduğunu göstermektedir. "Irz ve namus" tanımaz olarak da nitelendirilen Muzaffer Bey hem fiziksel hem de kişilik özellikleri ile kadının değersizleştirildiği ve objeleştirildiği toplum yapısından beslenerek cinsiyet eşitsizliğini vurgulayan tiplerin birebir temsili olarak eserde karşımıza çıkmaktadır.

Kadına; itaat etme, erkeğini memnun etme gibi durumlar küçük yaştan itibaren öğretildiğinden kadın figürü erkeğe boyun eğme rolünü itiraz etmeden kabul etmiştir. Nitekim yapıtta, eğitimsiz olan ve eşitsiz düzene uyum sağlayan kesimi simgeleyen Gülizar figürü,

yazar-anlatıcının kadın sorunsalını yansıtmak için kullandığı tiplerin başında gelmektedir. Gülizar figürü, taşra yaşamında büyümüş ve köy hayatını benimseyerek orada yaşamının gerekçelerine kendini adanmıştır, bu nedenle şehri ve şehir uzamına ait olan Güllü figürünü küçümsemektedir. Güllü figürü ise eserde çizilen ezilen, sömürülen kadın imgesine tezat bir figürdür. “...on üç yaşından beri yaptığı fabrika işçiliği Güllü’yü kendi gücüne inanan bir insana dönüştürmüştür. Babasının ve ağabeyinin zulmüne direnen ve karşı koyan, kendisine sarkıntılık eden Zaloğlu’nu döverek perişan eden bir karakterdir.”³ İfadesiyle Güllü figürünün toplumdaki algıya zıt karakteri literatürde de vurgulanmıştır. Şehir ve taşra uzamlarındaki bakış açılarındaki farklılık ve çelişki, Güllü ve Gülizar karakterlerinin zıtlığını “ironik” bir şekilde yansıtır, kurulan zıtlık ve çatışma durumu ile modern yaşam ve geleneksel yaşam şekilleri karşılaştırılmıştır. “Şehir biçimi dar fistan giyilmez...”(Kemal, 4)/Şehir biçimi kısacık...”(Kemal, 4)“Şehirden gelecek kıızı...”(Kemal, 5) Hem uzam hem de bakış açısı açısından yapılan karşılaştırma durumu, Gülizar’ın diyaloglarında ve monologlarında “şehir” kelimesini sürekli olarak tekrar edilmesiyle verilmiştir. Ataerkil toplum yapısında motifler olarak karşımıza çıkan eşi, sevgilisi olan kimse için saçını süpürge eden ve her zaman fedakârlıklar yapmaya hazır olan kadını simgeleyen Gülizar, “nikâhlı” olmasa bile kendini Muzaffer Bey ve onun istekleri doğrultusunda adanmıştır. Fedakârlık yapan kadın figürlerin davranışları ve tavırları eser boyunca tekrar eder; fedakâr ve itaatkâr kadın imgesinin sürekli karşımıza çıkışı bu sorunsalın sürekli değişmeden devam ettiğinin ve giderek derinleştiğinin göstergesidir.

Çiftlik ağası Muzaffer Bey’in çiftliğe yeni gelen kıza sarkıntılık edeceğini düşünen Gülizar figürünün elinden hiçbir şey gelmeyişi ve çareyi sadece ağlamakta buluşu erkeğin kölesi olduğunu ve erkeğin sözünün üstüne laf söyleyemediği ayrımcı toplum yapısını gözler önüne serer. Gülizar karakteri romanın başında ilişkisi olduğu Muzaffer Bey’e sadakat konusunda hissettiği güvensizlikten dem vurmaktadır. “Beyin huyu malum. Eline, eteğine ne kadar pis olduğunu...”(Kemal, 3). Ahlaki açıdan kabul edilmeyen davranışlara sahip olan Muzaffer Bey bu tutumu nedeniyle eleştirilmek yerine davranışları onun “huyu” olarak görülmekte ve sineye çekilmektedir. Kadının değersizleştirildiği ve manevi açıdan ezildiği bir

³ Gazetesi, E. (2020) *Orhan Kemal'in Boyun Eğmeyen Kadınları*, *Evrensel.net*. Available at: <https://www.evrensel.net/haber/414034/orhan-kemalin-boyun-egmeyen-kadinlari> (Accessed: April 5, 2023).

durumda bırakıldığı, sevgilisinin sadakat göstermediği işaret edilmiş fakat kadının bu durumu kabullenmekten ve susmaktan başka çaresi olmadığı bir konuma indirildiği görülmüştür.

“*Yol boyunca uzanan, göz alabildiğine dümdüz tarlaları neşeli vınıltılar sürüp duran renk renk traktörlere bakıyordu...*” (Kemal, 6) Taşra uzamını tasvir tekniğini ile yansıtan alıntı Gülizar figürünün ezilmiş ve erkeği tarafından güvensiz hissettiği bir durumun anlatmanın devamında verilmiştir. Buna bağlı olarak taşra uzamında yer alan çiftliğin betimlemesi, yazar-anlatıcının “*neşeli*” sıfatını ve “*renk renk*” ikilemesini kullanışı Gülizar’ın çaresizliği ve üzüntüsüne tezatlık yaratılmak ve verilmek istenen duyguları derinleştirmek için kullanılmıştır. Olay örgüsüne eklenen betimlemeler hem olayların değerlendirilirken taşra uzamındaki insanların açısından olaya bakılması gerektiğini okura hatırlatmak hem de gerçekçi ve akıcı bir ton oluşturmak için kullanılmıştır.

2.1. Kadının Üzerinde Kullanılan Şiddet ve Güç

Ataerkil toplum yapısının sürmesi, kadın üzerinde kurduğu psikolojik baskı ve şiddette dayalı toplum algısının erkeklere sağladığı “güçlü” sıfatıyla mümkündür. Kadınlara her türlü şiddeti uygulamayı hak gören, karısı ya da sevgilisi olsa dahi erkeğe ait görüldüğü için kadına istediğini yapabileceğini düşünen zihniyet, kadına karşı şiddet ve güç kurma eylemlerini körüklemektedir.

Kadının ezildiği bu toplum yapısını yansıtan eserde kadın imgesini sorgulatan karakterlerden Güllü, ailesindeki erkekler zoruyla Muzaffer Bey’in çiftliğine gönderilmiştir. Sevdiği adam olan Kemal’i kaybettikten sonra ailesinin bu isteğine karşı çıkmasına rağmen üzerinde psikolojik baskı kurularak iradesi ve istekleri çiğnenmiştir. “*Annesinin dövülmek, hırpalanmaktan kurtulması için peki demişti...*” (Kemal, 19) Babası annesine fiziksel şiddet uygulayarak Güllü’yü tehdit etmiş ve üzerinde kurduğu güçle onu yönlendirebilmiştir. Baba figürünün karısına şiddet uygulaması ve ailedeki otoriteyi ataerkil yapının desteklediği güçle yapması toplumsal yapıda kadının üzerinde kullanılan şiddet ve güce örnek oluşturmaktadır.

Muzaffer Bey’in çiftliğine gönderilen Güllü, ailesinin yaptığı anlaşmaya göre Muzaffer Bey’in yeğeni Ramazan’la evlenecektir fakat bu duruma razı gelmeyen Güllü, isteksizliğini “*atın yerine eşek bağlamam*” diyerek dile getirmiştir. Bu sözün leitmotif olarak eser boyunca sürekli tekrarı erkek figürler arasında bir kadına sahip olma şeklinde karşımıza çıkan güç çatışmasını ön plana çıkarırken Güllü’nün inatçı, başına buyruk bir karakter olduğunu da ima

eder. Güllü'nün bu lafı tüm köye yayıldığında Ramazan güçsüz ve gururu kırılmış hissederek kin dolduğu, Hafız ile yaptığı diyalog aracılığıyla aktararak sohbetin şekillenışı iki erkek figürünün kadınlara bakış açılarını açıklar. Ne yapacağı konusunda tavsiye isteyen Ramazan, “*Dolardım ellerime saçlarını, yer misin yemez misin?*” (Kemal, 44) cevabını alır Hafız'dan. Bu tümce erkeklerin, kadınların karşı tepkileri, isteksizlikleri ile karşı karşıya kalınca şiddete başvurarak kadınları ezdiklerini ifade etmektedir. Ancak şiddete başvurduklarında istedikleri otoriteyi kazanarak kendilerini yüceltebildikleri ve yaşadıkları bu düzende bu düşünce ve davranışların normalleştirildiği görülmektedir. Diyalogun devamında Zaloğlu, normal bir biçimde bir olayı aktarır: “*Kafayı çekmiş çekmiş genelevlere gitmişlerdi... Kadını saçlarından tutup yere yatırmış, tekme, tokat, yumruk... İyice benzetmişti.*” (Kemal, 45) Bu geçmişe gitme anlatım tekniğiyle sunulan olay, zihniyetin kadınlara şiddet uygulamanın normalleştirildiğinin bir diğer kanıtıdır. Kullanılan üç nokta da kadına tokat, yumruk ve daha kötüsünün yapıldığına ve bu şiddet içeren, utanılması gereken durumun belirsizlik katılarak üstünkörü verilmeye çalışıldığını göstermektedir.

2.2. Evlilik ve Aile Kurumunda Yozlaşma

Toplumların yapı taşını oluşturan aile kurumu; toplumların kalkınması, gelişmesi ve yol katetmesi için önemlidir. Erkek merkezci toplumlarda ise küçük yaşta, babaları tarafından evlendirilen kızlar ve yaşça büyük erkeklerden oluşan aileler taşra kesiminde ön plana çıkmaktadır. Erkeklerde çok eşlilik normalleştirilerek ahlaki değerler silikleşirken, kocası için kendini heba eden ve fedakârlıklar yapamaya itilen kadın figürleri belirginleşmiştir.

Muzaffer Bey Gülizar'la beraberdir fakat nikâhlı değillerdir. Nikâhlı olmasalar bile ilişkilerinde sadakatin ve güvenin yer alması gerekmektedir. Gülizar figürünün “*sık sık gittiği Ankara ya da İstanbul'da tırnakları boyalı taşbebek gibi kadınlara bakmaz olur muydu*” sitem cümlesi sevgilisine duyduğu güvensizliği belirtir. Kadın-erkek eşitsizliğinin ön plana çıktığı bu kesimde erkeğin başka kadınlarla gezmesi ayıplanmaz aksine normal görülmektedir fakat kadınların aynı tutumu sergilemesi ahlaksız ve yanlış bulunarak kınanmaktadır. Bu durum sosyal ve aile hayatında kadının ezilen ve yok sayılan değerlerini ve konumunu vurgular. Literatürde yer alan ve eserde sosyal adalet perspektifinden kadın ve çocukları konu alan makalede de kadınların aile yapılarında, toplumdaki konumlarından dolayı sömürüldükleri ifade edilir:” ...Kadınlar için bu sömürünün çalışma hayatıyla bitmediğini, feodal aile yapısında

kadının aile içindeki sömürsünü de üç kitapta da hissedebiliriz...”⁴ Aile yapılanmasındaki dengesizlik kadınların kendilerini sorgulamaları ve daha çok fedakârlık yaparak “bey”leri için daha çok heba olmaları gibi bazı psikolojik baskılar olarak da karşımıza çıkar. Gülizar “*kız güzel mi acaba*” diyerek eser boyunca kendi kendine sorular sorar. Soru tümcesinin kullanımı figürün iç sorgulamasını sunarken kendisini psikolojik olarak zayıf ve yetersiz hissettiğini de kanıtlamaktadır.

“Çok eşlilik” durumu erkeklerin sahip olabildiği bir ayrıcalık olarak karşımıza çıkmaktadır. Güllü’nün babası Cemşir “çok eşli” bir karakter olarak verilmiştir. Tiplemenin bu özelliği “*Birden gözünü en küçük karısına, Güllü’nün anasına ilişti...*”(Kemal, 58) tümcesiyle verilmiştir. Anlatıcının ilahi bakış açısıyla sunduğu bu gözlem romanda yer verilen kesimde bu durumun normalleştirildiğini ve evlilik kurumunun yozlaştığını gösterir.

Sadakat eksikliğinin başka türlü verilışı de eserde Muzaffer beyin bir diyalogunda okura aktarılır. Muzaffer bey çiftliğe uzun zamandır uğramayışının nedenlerini anlatırken “... *harika bir şey canım. Daha önce gelebilirdim, İsviçre’ye gitti, kocasının yanına.*” (Kemal, 66) sözlerini kullanır. “şey” belirsizlik zamirini kullanarak bahsettiği “kadın” figürünü önemsemediği ve “harika” sıfatını kullanarak ondan etkilendiğini ve hissettiği çekimi açıklar. Sözü geçen kadın figürünün “kocası” olması ve Muzaffer Bey’in onunla ilgilenmiş olmasında bir sakınca ve ahlaki bir yanlışlık görmeden gururlu bir şekilde hislerinden bahsetmesi de evlilik kurumundaki yazısız kurallar ve ahlaki değerlerin köreldiğini kanıtlar niteliktedir.

3. Kadının Değersizleştirilmesi

Yapıtta, kadının sistem nedeniyle kendini değersiz hissetmesi; erkek figürlerin kadın figürleri ezerek onları değersizleştirmeleri izlekleri üzerinde yoğunlaşarak sunulmuştur. Taşra uzamında yetiştirilen kadın figürler, kendilerini erkeklerin kölesi, onların isteklerini yerine getirmesi gereken kişiler olarak görmekte ve bu durumu kanıksamaktadırlar. Romanda, Gülizar figürü bu yetiştirilme tarzını net bir şekilde yansıtmaktadır. “*Benim bir efendim var, o da bey...*”(Kemal, 15). Yasin Ağa ile yaptığı karşılıklı konuşmada Muzaffer beyi “efendisi” olarak gören Gülizar, beye ne yaparsa yapsın taptığına ve o ne derse yapabileceği bir zihniyete sahip

⁴ (no date) /userfiles/files/. Available at: <http://www.umut.org.tr/UserFiles/Files/> (Accessed: January 25, 2023).

olduğunu ima eder. “*var*” fiilinin geniş zamanla çekimlenmesi de durumdan bir an bile şüphe duymadığını ve durumu kafasında normalleştirdiğini göstermektedir. Devam eden diyalogda Gülizar karakteri beye olan itaatkâr ilişkisinden bahsetmeye devam eder:”...*Benim amirim bey dedim!*” (Kemal, 17) Bu cümlede ünlem kullanılarak Gülizar’ın aksi durumu ima eden Yasin Ağa’ya sinirlendiği görülmektedir. Bu duygu cümlesi Gülizar’ın söylediği şeylere içten inandığını ve böyle düşünmesinin öyle yetiştirilmesi dolayısıyla sistemdeki eşitsizlik ve ataerkil yapıdan kaynaklandığını okura hissettirir. Kullandığı cümlelerin devamında da Gülizar ısrarcı bir tonla kendini tekrar eder:” *Ben burada yalnızca beyin hizmetçisiyim. Vursun öldürsün, kanım helal. Ondan başka kimseye müdanam yok!*” (Kemal, 18) Süregelen diyalogda aynı ana düşünceyi paylaşan duygu cümlelerinin yer alışı, Gülizar’ın söylediklerine derinden ikna olduğu ve bu düşünceye yürekten bağlı olduğunu gözler önüne sürmektedir. “*Vursun, öldürsün, kanım helal.*” tümcesinde kullanılan fiillerin emir kipiyle çekimlenmesi de figürün ısrarcı ve kararlı olduğunun altını çizmektedir.

Eserde kadının kendini küçümsemesi ve erkeğine kendini adaması “*Koparsındı, koparsındı varsın. Onun uğruna katlanamayacağı şey yoktu. Tuttuğu yerini koparsın, vurup bir yanını kırsın isterse öldürsün. Kanı helaldi ona. Yeter ki kendinden başkasına...*” (Kemal, 2) tümceleriyle verilmiştir. Gülizar’ın bilinç akışından aktarılan kesitte Gülizar’ın kendini değersizleştirilmesi açıkça sunulur. Figürün “*İsterse öldürsün*” demesi canını bile kıymetli görmediğini ve her zerresini Muzaffer bey için feda edebileceğini vurgular. “*öldürmek*” eylemi duruma abartı katarken Gülizar sırf Muzaffer Bey başkalarına gitmesin diye her şeye katlanabileceğini, kendini değersizleştirdiğinden yapabileceği fedakârlıkların sınırsızlığını dile getirmeye çalışmıştır. Başka kadınlarla kendini bir tutması ve sadece Muzaffer Beyin önüne sunulan bir seçenek muamelesi görmesinden sitem etmek yerine onu seçmesi için erkeğine kendini adamaktadır. Bu figürün sunuluşu geleneksel bakış açısıyla yetiştirilen kadınların hayatlarını erkeğe adayarak kendilerini küçümsedikleri toplum düzenini özetler niteliktedir.

Kadının değersizleştirilmesi izleğini farklı bir açıdan ele aldığımızda erkek egemen sistemin kadınları değersizleştirilmesi sorunsalı karşımıza çıkar ve eserde karakterler üzerinden örneklendirilir. Güllü’nün babası Cemşir “çok eşli” bir karakter olarak karşımıza çıkar. Kadınların duygularını önemsemeyen ve onları sadece zevki için kullanarak onların duygularını yok sayan bu karakter doyumsuzdur. “*Karıları*” olmasına rağmen başka kadınlarla iletişime geçer ve içinden kendi için gururlanır. “*Karıları, kıskanmak şöyle dursun, bakmıyorlardı bile. Erkekti o. Erkeklerin şahı hem de. Böyle birine avratlık etmek, ondan çifte çifte doğurmuş olmanın gururu yetiyordu.*” (Kemal, 55) Karılarını gözünde o kadar değersizleştirmişti ki

onların duygularını önemsizleştirdiği görülmektedir. Aynı zamanda Cemşir'in erkek olmaktan gurur duyduğunu ve kadınların ona eş olmaktan, çocuk doğurmaktan başka işlevleri olmadığı düşüncesini aktarır. Bilinç akışı tekniği ile karakterin gerçek düşünceleri verilmeye çalışılmış ve “*çifte çifte*” ikilemesiyle durumdan duyduğu gurur pekiştirilmiştir.

Erkek erkeğe yapılan karşılıklı konuşmalarda kadının değersizleştirilmesi ve objeleştirilmesi doğrudan okura iletilmiştir. Muzaffer Bey ve Zekai Bey yaptığı konuşmada Zekai Bey “*Elinin artığı, yeni karılar gelmiş bara. Hele biri diyorlar, hele biri...*” (Kemal, 71) der. Kadınların kendisi için sadece güzellikle ön plana çıktığını anlatan Zekai Bey “*elinin artığı*” deyimiyile “ona başkaları” tarafından anlatıldığı gibi fazlasıyla güzel olan bir kadın için barda bulunduğunu ifade eder. Güzellik algısıyla, imgesi toplumda silikleşen kadınlar erkekler için değersizleşerek dış görünüşten ibaret bir “*arzu*” olarak değerlendirilmektedir.

3. Sosyal Statü Edinme ve Sınıf farklılıklarında Kadının Konumlandırılması

Her toplumda olduğu gibi yapılanmanın bir getirisi olarak bazı insanlar maddi veya manevi açıdan başka insanlardan daha üst konumlarda yer alabilmektedirler. Bu toplumsal durumda kadının konumu statü edinmek ve sınıf yükselmek için bir araç olarak kullanılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Eserde kadının konumlandırılması ve kullanılması genel temalar olan evlilik ve kadın-erkek ilişkilerinden yararlanılarak sunulmuştur.

Eserde de kadının statü için kullanılması durumu Güllü'nün istemediği halde evlenmesi için gönderildiği çiftlikte daha iyi fırsatları değerlendirme peşinde olan Güllü'nün ailesinin tutumuyla yansıtılmıştır. “*Kızın çiftliğe satışından hissesine düşenle yeni usturalar, yeni pekşirler, büyük bir ayna satın almıştı*” (Kemal, 53) Verilen alıntıda ilahi bakış açısıyla okur bilgilendirilirken “kadınların” para için erkeklere satıldığı vurgulanır. Güllü'nün babası Cemşir Yasin Ağa ile anlaşarak Güllü'yü Ramazan'la evlenmesi için satarken konu hakkında ne kadının bir söz hakkı vardır ne de kadın ailesinin kendisine bir fiyat biçmesine karşı çıkabilmektedir. Kadının değersizleştirilmesi ve kadına bir mal gibi davranıldığı da anlatılırken ailesinin bu durumu sadece maddi bir kazanç olarak görmesi kadının toplumdaki yerinin maddiyattan ibaret olduğunu kanıtlar. Maddiyatın yükselişinin eleştirildiği bir makalede “*Romanda kapitalistleşen dünya sonucu paranın artan önemi ve gücünü görürüz. Ancak roman boyunca tacize uğrayan, sömürülen pek çok kadın görmeye devam ederiz. Hanımın Çiftliği, gücün iktidarının, iktidarın gücünün ağalar, beyler ve ileri gelenlerce nasıl fakir halk üzerinde*

denendiğini açık bir şekilde ortaya koyuyor. (Çopur, Yusuf, Eylül 2009)⁵” tümceleriyle kadının para için takas edilebildiği ve güç çatışmasının fakir kesim üzerinde kurduğu baskı ve bu durumun kadınlara yansıtışı verilmiştir.

Güllü ise Ramazan’la evlendirilmekten hoşnut olmadığından gözünü Muzaffer Bey’e dikmiştir. Bu durum Yasin Ağa tarafından Berber Reşit ve babasına taşındığında Berber reşit’in, durumdan faydalanmanın yollarını aramaya başladığı “*Ama yeğenin avradına el atarmıydı acaba? Keşke atsaydı. Keşke kızı baştan çıkarsa da... Ne kaybederdi sanki? Kendine, hele kendine göre ne vardı?*”(Kemal, 53) verilen iç konuşmasında ifade edilmiştir. Berber Reşit, çıkarıcı ve kurnaz bir şekilde düşünürken Güllü’nün hissettiklerini ve onun hayatını umursamaz ve bu kadının statü için kullanılmasına açık bir örnektir. Soru cümleleri, soru işareti ve üç noktanın kullanımı Berber Reşit’in iç konuşmasında ciddi bir sorgulama yaptığını gösterir ve düşüncelerinin çıkarıcılığını ön plana çıkarır. “*Kızı beyi çarpması çok iyi olur, tadından yenmezdi.*” (Kemal,53) tümcesinde de kadının, başkalarının maddi açıdan iyileşmesini ve statü kazanması sağlamak için doğrudan kullanıldığını pekiştirilir ve alıntıda kullanılan “tadından yenmezdi” deyimini Güllü’nün Muzaffer Beyi ayartması durumunun gerçekleşmesinin ailesinden birine ne kadar mutluluk vereceğini göstermektedir.

“*Böyle bir şey olur da kız çiftliğin hanımı durumuna gelirse, kendine gün doğacak gibi geliyordu.*” Cemşir’in bilinç akışından sunulan kesit de önceki alıntılarla aynı olan kadının statü için kullanılabileceği düşüncesini yansıtmaktadır. Bu düşüncenin sürekli tekrarı leitmotif oluşturarak kadının toplumda yanlış konumlandırılması sorununa dikkat çekmektedir.

Kadını elde edilebilecek bir mal ya da bir ödül olarak gören toplum düzeninde erkekler istediği kadını elde etmek için de sınıf farklılıklarının ona verdiği mevki ve gücü kullanarak kadınları ezmektedirler. Sınıf farkının betimlenişi sayesinde taşra uzamındaki sosyal farklılıklar açıklandıktan sonra kadının konumlandırılışı da Muzaffer Bey’in gücü üzerinden verilmiştir. “*Geçen yaz Hayri’nin avradı Kıymet’i bileğinden çekip kütlü ambarına götürmemiş miydi? ...*” Elde etmek istediği kadını sosyal farkını ve gücünü ortaya koyarak elde edip, kadının varlığını ezen Muzaffer figürü, güç ve mevkiyle kadınların alınıp satılabildiğini ve istekler doğrultusunda onlarla oynanabildiğini göstermektedir.

⁵(no date) /userfiles/files/. Available at: <http://www.umut.org.tr/UserFiles/Files/> (Accessed: January 25, 2023). (s.5)

4. Kadının Objeleştirilmesi

İncelediğim yapıtta kadının objeleştirilmesi erkek tiplerinin kadın figürlerine davranış biçimleri ve kadınları betimleme şekilleriyle eleştirilmiştir. Erkeklerin dominant olduğu algısıyla yapılan toplumlarda, erkek figürü kadına istediğini yapabilme özgürlüğüne sahip bir konumda yer almaktadır. Ramazan figürü Muzaffer Bey tarafından ezilen bir karakter olarak karşımıza çıkar. Muzaffer Bey'in gücünü kışkırdığı gibi istediği her kadını elde edişine de imrenmektedir. "... *istediği kariyi çeker alabilirdi...*" (Kemal, 22) İsteddiği kadını şiddetle veya başka yollardan elde etmek ve istediği şekilde yönlendirmenin toplumda erkeğin sahip olduğu bir güç olarak görülmesi de kadının burada sadece güç çatışmasının bir kurbanı olduğunu göstermektedir. "*çekip alınabilinmek*" edilgen fiili rıza ile yapılan bir fiil olmadığından kadınların isteyerek bu konumda olmadıkları ve konumu değiştirilebilen bir objeymiş gibi davranıldıkları işlenmiştir. Erkek figürlerin kadınları tasvir edişi de eserde kadının objeleştirilmesi izleğine dikkat çekmek için kullanılmıştır. Muzaffer Bey ve Zekai Bey karşılıklı konuşurken Zekai Bey karısını "*ithal mal*" olarak tanımlar. Kadının yurtdışından satın alınan bir objeyle eşdeğer tutulması kadının toplumda yanlış konumlandırılması ve bir objeden farksız olduğunu kanıtlamaktadır.

Kadının bir "eşya" gibi alınıp satılması eserin ana temalarından olan evlilik üzerinden de sunulmuştur. İstemediği halde Ramazan'la evlendirilen Güllü, evliliği için Ramazan'a parayla satıldığını öğrendiğinde küplere biner: "...*pazarlığı babanla yaptım...*" (Kemal, 32) Verilen alıntıda babasının kızını bir obje gibi kendi çıkarları doğrultusunda satması ve bu durumu Yasin Ağa'nın "*usul*", "*adet*" olarak isimlendirmesi kadınların "satılmasının" toplumda normalleştirildiğine kanıt oluşturmaktadır. "*Ben hayvan mıyım?*" (Kemal, 32) diyerek diyalog içerisinde durumu sorgulan Güllü'de durumu anlamaya çalıştığını belirtir. "*Hayvan satar gibi sattılar beni...*" (Kemal, 33) tümcesinde de yine Güllü'nün rızası olmadan "*hayvan*" muamelesi gördüğünün altı çizilmiştir. "Hayvan" kelimesinin kadını tanımlamak için kullanılması ve kelimenin tekrarı da kadının objeleştirildiğini vurgulamaktadır.

Objeleştirilen kadın figürleri aynı zamanda erkeklerin cinsel ihtiyaçlarını gidermenin bir aracı olarak da nitelendirilmiştir. Bu durum da kadının cinsel bir obje olarak tanımlanması ya da sadece dış görünüşüyle övülmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. "*O kollar, o göğüs, o kalçalar...*" (s.29) diyerek karısını tanımlayan Ramazan, karısının onu sadece cinsel yönde tatmin eden özelliklerini önemseydiğini ima etmiştir. Aynı şekilde Ramazan Güllü'yü tasvir ederken "*Çırılçıplak Güllü'yü bembeyaz çarşafların üstünde...*" (s.23) betimlemelerini kullanır. Figür için Güllü'nün cinsel yönden çekici özelliklerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

Betimlemede kullanılan sıfatlar şehvet ve istek duygularının ağır bastığını işaret ederken Ramazan'ın arzu ve içgüdülerine kendini kaptırması olduğunu gösterilmekte ve bu durum kadının objeleştirildiğine örnek oluşturmaktadır.

5. Sonuç

“Hanım'ın Çiftliği” adlı yapıtında kadın sorunsalına dikkat çeken Orhan Kemal, bu romanında taşra uzamında farklı sınıf ve bakış açılarıyla harmanlanmış figürler arasında geçen olaylar üzerinden kadının toplumdaki rolünü ve değersizleştirilmesini incelemiştir. Farklı kesimden insanlarla tanışıklık içinde olduğundan farklı bakış açılarından kadın sorunsalının topluma yansıyan farklı boyutlarını ele alarak sorunsalın toplumu sosyal açıdan ne büyük derecede etkilediğinin de altını çizmiştir. Aynı zamanda, sınıf atlayarak statü edinmek amaçlı kadının kullanılmasını kadının maddi imkânı iyi, yüksek statü sahibi biriyle evlendirilmesi şeklinde örneklendirerek hem kadına bir obje gibi davranıldığının hem de evlilik kurumunun yozlaşmasının altını çizmiştir.

Geçmişten günümüze kadınlara üzerinde pazarlık yapılanabilecek, satılıp alınabilececek; erkeklerin cinsel istekleri doğrultusunda hareket etmek zorunda bırakılabilecek “mallar”, “eşyalar” hatta “hayvanlar” gibi davranılması; yapıtın, kadınların kişilikleri, zekâlarıyla ve varlıklarıyla ön plana çıkmak yerine bir objeymiş gibi dış görünüşü ve istekleri memnun etme kabiliyetine göre değerlendirilmeleri örnekleri üzerinden kurgulanarak kadınların değersizleştirilmesi ve konumlandırılmasındaki toplumsal haksızlığın yansıtılması sağlanmıştır.

Kadın sorunsalının eleştirilmesinde diyaloglar, iç monologlar, bilinç akışı tekniği kullanarak eserinde yer verdiği kadın ve erkek figürlerin olaylara bakış açıları ve gerçek düşünceleriyle okuru buluşturmayı hedefler. Bu durumun kadının küçümsenme ve köle gibi görülerek çoğu şeye katlanmasını gerektiren ve kadınların da kendilerini değersizleştirmesine yol açan toplum düzeni eleştirmek için kullanılmıştır. Aynı zamanda, yazar-anlatıcı anlatım sırasında yer verdiği uzam betimlemeleriyle figürlerin, özellikle kadın figürlerin, erkekler tarafından objeleştirilmiş, değersiz veya kullanılmış hissettirilme gibi duygu durumlarını yansıtarak okurun ilgisini taze tutmayı amaçlamıştır. Bu anlatım tercihleri akıcı ve sürükleyici bir anlatım oluştururken soru cümleleri ve iç monologlarla bölünen karı-koca arası konuşmalar,

kahve uzamında erkek figürler arasındaki kadını küçümseyici konuşmalar gibi olaylar okuru kadının toplumdaki rolünü, konumlandırılmasını ve değersizleştirilmesi sorunlarını farklı boyutlarıyla sorgulamaya ve düşünmeye yönlendirmiştir.

Kadın-erkek dengesinin bozuk olduğu toplum düzeninde kadınların hem ihtiyaçları hem istekleri görmezden gelinirken “kadınlıkları”, varoluşları da değersizleştirilmektedir. Yanlış toplum algısı dolayısıyla eser boyunca yanlış konumlandırılan kadın ve bu sorunsalın sürekliliği makalenin farkındalık yaratması açısından önemini kanıtlar niteliktedir. Bu tezde, eserde ele alınan kadın sorunsalının figürler ve olay örgüsüyle sunulduğu çözümlenmiş, yazarın edebi tercihi sorgulanarak anlatımın sorunsalın verilmesine etkisi incelenmiştir. Çözümlemeler sonucunda kadın figürlerin geleneksel bakış açısıyla yetiştirilerek erkek egemen toplumu normalleştirdikleri, erkeğin isteklerini yerine getirmeleri gerektiği bir algıyla topluma kazandırıldıkları, bu algıya paralel olarak gücünü ve mevkisini kullanarak kadını ezen, değersizleştiren, cinsel bir obje haline getiren erkek figürlerin toplumun erkek egemen yapısından beslendikleri gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, erkek egemen toplumun normalleştirdiği bir uzam olan Çukurova’da uzam özellikleriyle harmanlanarak ataerkil toplum algısıyla şekillenen kadın ve erkek figürlerin bakış açıları olaylar aracılığıyla kadın sorunsalını aktarmakta kullanılmıştır.

6. Kaynakça

Kemal, O. (2008) *Hanımın çiftliği: Hanımın çiftliği 2*. İstanbul: Everest Yayınları.

Sözlüğü, T.E.İ. (no date) *Orhan Kemal*. Available at: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/orhan-kemal> (Accessed: March 23, 2023).

ÖZAYDINLIK, Y.D.D.K. (2014) *Toplumsal Cinsiyet temelinde türkiye’de Kadın ve eğitim, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. Available at: <https://dergipark.org.tr/en/pub/spcd/issue/21122/227509> (Accessed: March 10, 2023).

KOCATÜRK, G.A.K.S.U. and ŞENGÜL, M. (2020) *Kapitalist Ataerkil ilişkiler ve Kentsel Mekanda kadınların gündelik hayatının coğrafyası: Tokat örneği, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. Ankara University. Available at: <https://dergipark.org.tr/en/pub/ausbf/issue/54549/678772> (Accessed: January 14, 2023).

(no date) */userfiles/files/*. Available at: <http://www.umut.org.tr/UserFiles/Files/> (Accessed: January 25, 2023).

Gazetesi, E. (2020) *Orhan Kemal'in Boyun Eğmeyen Kadınları*, *Evrensel.net*. Available at: <https://www.evrensel.net/haber/414034/orhan-kemalin-boyun-egmeyen-kadinlari> (Accessed: April 5, 2023).